

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

DOI: 10.32782/2786-9156.107.3.187-196
УДК 347.447.6:346.548](477+4-6ЄЄ)

Утехін І. Б., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фундаментальних юридичних дисциплін Приватного вищого навчального закладу «Буковинський університет» (м. Чернівці, Україна)

e-mail: utehin.igor2017@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3937-4523>

ЕЛЕМЕНТИ ВИКОНАННЯ СПОЖИВЧОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У статті вперше досліджено поняття «елементів належного виконання за споживчим договором» за законодавством України та ЄС. Визначено, що існує загальна й окрема диференціація елементів виконання у споживчому договорі. Зумовлено наявністю типів цивільно-правових договорів та різновидів окремих договорів (роздрібна купівля-продаж). Доведено, що елементи виконання у споживчому та комерційному договорі за складом і змістом не є тотожними. Виконання третіми особами в комерційному договорі припускається, а в споживчому – лише на боці споживача. Доведено, що в договорі про постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу через споживача змінюється правове регулювання – він відноситься до послуг, відповідно виконується із власним набором елементів виконання. У ЄС за DCFR та ECC склад і зміст елементів належного виконання споживчого договору також визначається на загальному й окремому рівнях. Загальні положення, що поширюються на всі цивільно-правові договори. На окремому рівні йдеться про різновид споживчого договору, зокрема споживча купівля-продаж. За ECC елемент «предмет виконання» в договорі «продажу» має відповідати чотирьом умовам для дійсності продажу. Елементи «строк виконання» та «місце виконання» визначаються взагалі для всіх договорів. Якщо місця укладання й виконання споживчого договору не збігаються, це впливає на його виконання з боку споживача, він має право відмовитись. Аналогічно й у нас. У Німеччині строк виконання грошового обов'язку споживача визначено опосередковано й диференційовано. У законодавстві ЄС та окремих країн елементи виконання споживчого договору враховують випадки вразливості споживача, що сприяє його захисту. Запропоновано внесення змін і доповнень до чинного Закону України «Про захист прав споживачів» для визначення прав споживачів під час укладання договору та його виконання. Надалі потрібно зосередитися на питанні цивільно-правової відповідальності за споживчим договором.

Ключові слова: споживчий договір, виконання, елементи виконання, сторони виконання, строк виконання, місце виконання.

Постановка проблеми. Новий напрям у правовому регулюванні відносин за участю споживачів, закладений у Концепції державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року [1], знайшов віддзеркалення в новому Законі України «Про захист прав споживачів» [2]. Численні порушення прав споживачів, розгалуженість нормативних актів, відсутність достатньої кількості досліджень викликають потребу в удосконаленні правового регулювання у сфері споживачів. Зокрема, питання елементів належного виконання за споживчим договором з урахуванням досвіду країн ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі, яка присвячена питанню захисту прав споживачів, досліджено лише окремі аспекти правовідносин. Зокрема, І. І. Банасевич пише про споживчий договір [3], І. Й. Пучковська, О. О. Біляєв, В. П. Янишен та Г. О. Уразова – про систему захисту прав споживачів у разі купівлі-продажу товарів в інтернет-магазинах [4]. Окремі вчені, зокрема С. Д. Гринько та С. В. Заве-

руха, дослідили особливості механізму виконання зобов'язання з договору купівлі-продажу та частково торкнулися питання відносин зі споживачами [5, с. 325–326]. Таким чином, у повному обсязі елементи виконання споживчого договору не висвітлено.

Учений М. Гроховські зазначив про сучасну ідею вразливості у відносинах зі споживачами у ЄС. На його думку, це питання є конститутивним для європейського договірної права [6, с. 135]. Зважаючи на це, досвід правового регулювання країн ЄС у сфері відносин зі споживачами є цінним для України.

Формулювання цілей. Відсутність дослідження питання елементів належного виконання за споживчим договором в Україні та ЄС викликає потребу його провести та встановити особливості, визначити склад і зміст елементів виконання, визначити відмінності від комерційного договору. Зазначене і становить мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, правове регулювання в Україні відносин за участю споживачів – фізичних осіб було започатковане прийняттям Закону України «Про захист прав споживачів» [7] у 1991 році. З того часу почало формуватися вітчизняне законодавство про захист прав споживачів. На сьогодні воно налічує значну кількість нормативно-правових актів України. Головним є те, щоб усі положення позитивного права працювали на користь учасників приватних відносин. Особливо тих, які є вразливими, а саме – споживачів.

Питання виконання за споживчим договором має першочергове значення, оскільки воно вказує на результат правового регулювання – на досягнення мети за цим правочином. Це є загальне правило для чинності будь-якого правочину, яке зазначене в ч. 5 ст. 203 ЦК України (далі – ЦК). Саме належне виконання за ним і призводить до запланованого результату – набуття речі у власність, передачу результату роботи, надання послуги. Однак у споживчому договорі слід встановити, як саме «елемент вразливості споживача» впливає на склад і зміст елементів належного виконання.

Як слушно зазначив Верховний Суд України, «принцип належного виконання полягає в тому, що виконання має бути проведене: належними сторонами; щодо належного предмета; у належний спосіб; у належний строк (термін); у належному місці» [8]. При цьому йдеться про зобов'язання. Для договору, як ми раніше вказали, буде сума виконань [9, с. 232].

З огляду на презумпцію «захисту прав споживача» та суть споживчого договору склад і зміст елементів виконання відрізняються від мінових договорів (купівля-продаж, поставка, підряд тощо). Останні забезпечують товарно-грошовий обіг у суспільстві взагалі. Споживчий договір також цьому сприяє, але головне тут є задоволення особистих і побутових потреб кожного споживача – фізичної особи. Можна говорити про подвійну функцію споживчого договору: 1) задоволення потреб споживачів; 2) забезпечення товарно-грошового обігу.

У широкому розумінні споживчий договір охоплює різні типи договорів, є складним чи комплексним. Це впливає на елементи належного виконання. Потрібно розглядати їх особливості, склад і зміст.

На наше переконання, розгляд елементів належного виконання за вказаним правочином можна диференціювати: а) у загальному розумінні; б) в окремому випадку. У загальному розумінні маємо на увазі склад і зміст цих елементів безпосередньо у споживчому – комплексному договорі. В окремому розумінні йдеться про конкретні типи та види договорів за участю споживачів. Як відомо, їх дуже багато. Особливо у сфері торгівлі й надання послуг.

Через обмеження обсягу статті ми не можемо повно визначити всі ці питання. Тому зазначимо елементи належного виконання у споживчому договорі взагалі, а також роз-

глянемо роздрібну купівлю-продаж § 2 гл. 54 ЦК та її різновиди: ст. 701, 702, 703, 704, 705. Це можна пояснити широким застосуванням вказаних договорів серед споживачів.

Починаємо із загального: які склад і зміст елементів належного виконання у споживчому договорі та комерційному?

За складом елементи виконання у цих договорах ідентичні, їх налічується п'ять: 1) сторони виконання; 2) предмет виконання; 3) строк виконання; 4) місце виконання; 5) спосіб виконання. За змістом елементи виконання є відмінними. Це добре видно з таблиці 1, де відмінності виділено курсивом.

Усього існує сім відмінностей. Причиною є те, що мають місце два різні за своєю суттю договори – споживчий і комерційний. Ми бачимо такий зміст елементів виконання вказаних договорів.

Таблиця 1

Елементи виконання споживчого та комерційного договору

«СПОЖИВЧИЙ ДОГОВІР»					«КОМЕРЦІЙНИЙ ДОГОВІР»				
ЕЛЕМЕНТИ ВИКОНАННЯ					ЕЛЕМЕНТИ ВИКОНАННЯ				
Сторони виконання	Предмет виконання	Строк виконання	Місце виконання	Спосіб виконання	Сторони виконання	Предмет виконання	Строк виконання	Місце виконання	Спосіб виконання
підприємство споживач	<i>інформування</i> передача товару передача (сплата) грошей	час, коли виконуються обов'язки	<i>торговельне приміщення чи місцезнаходження споживача</i>	<i>як у законі, так і в договорі</i>	<i>підприємці</i>	передача товару передача грошей	час, коли виконуються обов'язки	<i>місцезнаходження сторін</i>	визначається в договорі

Як видно, (1) сторони виконання різні: у споживчому договорі це обов'язково споживач, у комерційному – підприємці; (2) предмет виконання також відмінний: у споживчому є дії з інформування споживача, вони відсутні в комерційному договорі; (3) місце виконання також відмінне: за споживчим договором – це торговельне приміщення чи місцезнаходження споживача, у комерційному – місцезнаходження сторін; (4) спосіб виконання – у споживчому визначено в законі і договорі, за комерційним – як у договорі. З таблиці також випливає, що спільним є елемент «строк виконання» – час, коли виконуються обов'язки сторонами. Однак у споживчому договорі «строк виконання» має специфіку, пов'язану зі споживачем. Наприклад, у разі купівлі в магазині строк укладання і строк виконання збігаються. У комерційному – строк виконання зазвичай настає після його укладання.

Причиною відмінності елементів виконання за змістом у споживчому та комерційному договорах є наявність сторони – споживача, який є вразливим. Тому і зміст елементів коригується з метою його захисту. За комерційним договором подібного немає.

Переходимо до питання елементів виконання у споживчому договорі взагалі та у його видах, зокрема, роздрібній купівлі-продажу, § 2 гл. 54 ЦК.

Як ми раніше зазначили, кожному типу цивільно-правового договору притаманний свій власний набір елементів виконання [9, с. 234–235]. Це твердження дійсне і для споживчого договору, який охоплює різні типи цивільно-правових договорів. Однак кожен тип договору має свої різновиди: купівля-продаж – роздрібна купівля-

продаж, § 2 гл. 54 ЦК. Зі свого боку, останній договір має п'ять різновидів. Тому виникає питання щодо складу та змісту елементів виконання в цьому випадку.

Взагалі договір роздрібної купівлі-продажу має такі елементи виконання: а) сторони виконання – суб'єкт підприємництва та фізична особа – споживач; б) предмет виконання – передача товару та сплата грошової суми; в) строк виконання – у момент укладання правочину; г) місце виконання – торговельне приміщення; д) спосіб виконання – передача товару та сплата грошей.

Цікавим є також питання, чи відрізняються елементи виконання за договором купівлі-продажу як типу від елементів виконання за роздрібною купівлею-продажем як різновиду? Відповідь буде позитивною.

Виконання за типовим договором купівлі-продажу встановлює загальний алгоритм досягнення мети в § 1 гл. 54 ЦК. Для роздрібної купівлі-продажу існує свій алгоритм виконання. І він визначений не лише в § 2 гл. 54, а також у Законі України «Про захист прав споживачів» і численних підзаконних актах [10, с. 53].

Через це і зміст елементів належного виконання за роздрібною купівлею-продажем і купівлею-продажем взагалі не може бути однаковим.

Заслугує на увагу питання, які елементи виконання мають різновиди роздрібної купівлі-продажу, передбачені у гл. 54 ЦК? Проаналізуємо зміст положень. Для зручності використаємо таблицю, де порівняємо елементи належного виконання п'яти договорів та договору роздрібної купівлі-продажу (див. табл. 2).

Таблиця 2

Елементи виконання роздрібної купівлі-продажу та її різновидів

Найменування договору	Сторони виконання	Предмет виконання	Строк виконання	Місце виконання	Спосіб виконання	Особливості
Роздрібна купівля-продаж, ст. 698 ЦК	Підприємець споживач	Передача товару та його оплата	Момент укладання договору	Торговельне приміщення	Фізичні дії з передачі товару й оплати	Склад і зміст елементів є традиційним
Договір з умовою прийняти товар у строк, ст. 701 ЦК	Такі самі	Такий же	Час, який визначено в договорі	Таке саме	Такий самий	Елемент строк формує виконання
Продаж товару за зразками, ст. 702 ЦК	Такі самі	Такі самі	Час доставки товару	Місце вказане в договорі, місце проживання споживача	Доставка товару до місця за договором чи за місцем проживання споживача	Форма продажу «за зразками» визначає зміст трьох елементів виконання – строк, місце та спосіб
Продаж товарів з використання автоматів, ст. 703 ЦК	Такі самі	Дії споживача з вибору товару і дії автомата	Момент оплати товару	Місце, де є автомат	Фактичні дії споживача та видача товару автоматом	Як видно, тут чотири елементи відмінні
Договір з умовою про доставку товару покупцеві, ст. 704 ЦК	Такі самі	До передачі товару і його оплати додається доставка товару	Визначено договором чи в розумний строк	Вказане покупцем місце, якщо не вказане – місце його проживання	Вручення товару покупцеві	Тут також чотири елементи відмінні
Договір найму-продажу, ст. 705 ЦК	Такі самі	Складний – найм і продаж	Складний – час найму та купівлі	Широке – де розташоване майно, де перебуває споживач	Є подвійний – передача товару в користування й оплата	Також бачимо чотири відмінних елементи

Таблиця дає змогу зробити такі висновки: 1) елемент «сторони виконання» в перелічених договорах є статичний, скрізь підприємець і споживач; виняток, у договорі з умовою про доставку товару покупцеві на його боці можуть бути уповноважені особи; 2) елемент «предмет виконання» в роздрібній купівлі-продажу, в договорі з умовою прийняти товар у строк, у разі продажу товару за зразками є подібний – передача товару, сплата грошей; у договорах про продаж товару з використанням автоматів, з умовою доставки товару покупцеві та договорі найму-продажу предмет виконання різний; 3) елемент «строк виконання» в усіх договорах, які перелічені, є різним; 4) елемент «місце виконання» в договорах роздрібною купівлі-продажу та продаж у встановлений строк збігається, а в разі продажу за зразками та договорі з умовою про доставку товару є диференційований; у договорі найму-продажу – там, де розташоване майно; 5) елемент «спосіб виконання»: а) у роздрібній купівлі-продажу та договору з умовою прийняти товар у строк ідентичні – фізична передача товару та його оплата; б) для решти різновидів роздрібною купівлі-продажу є різним.

Як видно, елементи виконання за різновидами роздрібною купівлі-продажу мають динамічний склад. Причиною є наявність вразливої сторони – споживача та наявність потреби мати товар. Зміст елементів виконання за переліченими різновидами роздрібною купівлі-продажу є диференційованим і має індивідуальний характер. Нічого подібного в комерційних договорах немає.

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу положення § 5 гл. 54 ЦК «Постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу». Ст. 714 має відсилочний характер (ч. 2, 3). Однією з причин є наявність споживача – сторони за договором. Отже, і правове регулювання буде диференційоване: 1) у загальному – як різновид купівлі-продажу, 2) в окремому – як споживчий договір з надання послуг. Законом України «Про житлово-комунальні послуги» вказаний договір належить до послуг ч. 1 ст. 2 [11]. З огляду на це і елементи виконання будуть диференційовані – для постачання та для послуги.

Звернемося до судової практики. Рішенням Подільського районного суду міста Києва у справі № 758/6379/22 від 06.09.2023 було задоволено позов громадянки до банку «Акціонерне товариство «Перший український міжнародний банк» про визнання кредитного договору виконаним [12].

Причиною стало порушення відповідачем положень законодавства у сфері споживчого кредитування. Як випливає з матеріалів справи, позичальниці було надано кредит на суму 30 767,98 грн строком на 1 рік 8 місяців. До моменту повернення кредиту банк по договору брав зі споживача комісійну плату за обслуговування кредиту в розмірі 3,99 % на місяць. Усього було сплачено 33 500 грн. У суді з'ясували, що ніякі послуги за обслуговування банк не надавав, відправлялися лише СМС-повідомлення. Зважаючи на зазначене, суд визнав нікчемним п. 4 кредитного договору, який передбачав сплату позичальником комісії за обслуговування кредиту, бо він не відповідає вимогам чинного законодавства, а саме ч. 1 та 2 ст. 11 Закону України «Про споживче кредитування» [12].

Цікавим є обґрунтування свого рішення судом. Було застосовано положення про реституцію ст. 216 ЦК, а також ст. 19 Закону України «Про споживче кредитування». Необґрунтовано нарахована і сплачена споживачем комісія була зарахована йому в рахунок сплати суми за кредитним договором і відсотків. Суд зазначив, що з огляду на те, що вимога кредитного договору щодо сплати комісії за обслуговування є нікчемною, у розумінні чинного законодавства та практики Верховного Суду позивачем свої зобов'язання за кредитним договором виконано в повному обсязі. Таким чином, позивачем виконано умови кредитного договору № 1001715348101 від 02.11.2020 [12]. Суд правильно оцінив обставини справи.

Заслуговує на увагу питання «елементів виконання» за споживчим договором у ЄС. Звернемося до DCFR (Модельних правил європейського приватного права) [13]. У ст. III.-2:144 «Припинення виконанням» вказано: «Повне виконання припиняє зобов'язання, якщо воно: (а) відповідає умовам зобов'язання; або (б) таке, що в силу закону звільняє боржника від зобов'язання». Як зрозуміло з п. «а», мова йде належне виконання із дотриманням усіх елементів виконання зобов'язання – сторони, предмет, строк, місце та спосіб.

Як видно із змісту DCFR, окремо існують загальні положення – III.-2:101 («Місце виконання») та III.-2:102 («Строк виконання») [13]. Вони поширюються на всі договори, включно з за участю споживачів. Інакше кажучи, це уніфіковане визначення двох важливих елементів виконання в договорі. Однак ці положення коригуються для споживчих договорів.

Наприклад, у кн. 4 вказаного джерела є частина А: «Купівля-продаж».

У ст. IV.A.-1:101 «Договори, які регулюються» вказано, що (1) ця частина книги 4 застосовується до договорів купівлі-продажу речей і пов'язаних з ними гарантій прав споживачів [13]. У ст. IV.A.-1:204 «Договір споживчої купівлі-продажу» наведено: «Для цілей цієї частини книги 4 договором споживчої купівлі-продажу визнається договір купівлі-продажу, в якому продавець є підприємцем, а покупець – споживачем» [13]. Далі окремо викладено обов'язки продавця й обов'язки покупця.

Зміст глави 2 «Обов'язки продавця» передбачає елементи виконання зобов'язання: 1) IV.A.-2:201 «Передача», де йдеться про способи виконання обов'язку продавця – надання речі покупцю, надання документів на речі тощо, 2) IV.A.-2:201 «Місце та строк передачі» – налічує три пункти: перший є відсилочним на загальні положення статті III.-2:101 «Місце виконання» та III.-2:102 «Строк виконання»; другий передбачає строк та місце виконання в разі передачі документів, третій пункт стосується споживчої купівлі-продажу, якщо вона передбачає перевезення речей перевізником чи декількома перевізниками та споживачем встановлений строк передачі.

Елемент «предмет виконання» для продавця визначено повно та конкретно в ст. IV.A.-2:301 «Відповідність речі умовам договору» та в ст. IV.A.-2:302 «Придатність для певної мети, якість, пакування».

За цим же принципом виводяться елементи належного виконання на боці покупця, положення гл. 3 вказаного документа. Усього має місце 5 обов'язків (ст. IV.A.-3:101–IV.A.-3:105). Визначимо, які елементи виконання його зобов'язання: 1) ст. IV.A.-301 «Основні обов'язки покупця» вказує на «предмет виконання» в широкому розумінні: а) сплатити ціну, б) прийняти речі; та с) прийняти документи на речі або якщо вони належать їм, якщо це вимагається за умовами договору.

Другий елемент виконання обов'язку покупцем «спосіб виконання» визначено у ст. IV.A.-3:104 «Прийняття»: «Покупець виконує обов'язок з прийняття шляхом: а) здійснення їм всіх дій, які можна розумно очікувати від нього, для того, щоб забезпечити продавцю можливість виконати обов'язок з передачі; та б) прийняття речей чи документів на речі відповідно до умов договору» [13]. Як видно, все вказано чітко та зрозуміло.

Розглянемо наступний елемент «строк виконання». Він визначається на підставі загальних положень DCFR ст. III.-2:102 «Строк виконання» та ст. IV.A.-3:104 «Дострокова передача та передання» в більшій кількості. В останній статті чітко виписані правила щодо охорони інтересу споживача в разі дострокової передачі речі чи передачі її поза обсягом.

Інакше кажучи, вказане свідчить про корекцію елемента «строк виконання» для покупця взагалі. Пункти 2, 3 та 4 коригують випадок, якщо передана більша за обся-

гом кількість речей. І це стосується вже «предмета виконання». У випадку споживчої купівлі-продажу вказане не застосовується, якщо продавець передав більше навмисно [13].

Елемент «місце виконання» для споживача встановлено в загальних положеннях ст. III.-2:101 «Місце виконання» [13]. Зважаючи на це, місцем виконання є: місце торгівлі – взагалі, чи місцезнаходження покупця, чи будь-яке місце, виходячи з можливостей сучасних засобів розрахунків. Визначено широко.

Заслугує на увагу ст. II.-5:201 «Договори, які укладаються поза місцем виробничої діяльності підприємця» DCFR. Передбачено два випадки, коли споживач має право на відмову від договору: п. 1, якщо оферта й акцепт споживача були зроблені поза місцем виробничої діяльності підприємця; п. 3 – укладання договорів дистанційно [13].

Слід використати зазначений практичний підхід і в Законі України «Про захист прав споживачів» і викласти ст. 12 в аналогічній редакції, а не розпорощувати в інших статтях закону.

Проаналізуємо зміст ЕСС щодо виконання споживчого договору. Звертаємо увагу, що положення акта за структурою та змістом мають схожість з DCFR. У кн. 1 ЕСС є розділ VII «Виконання договору», який має 2 секції – «Загальні положення» (ст. 75–85) та «Виконання окремих видів зобов'язань» (ст. 86–88). У кн. 2 ЕСС «Окремі види договорів» є частина 1 «Продаж», яка складається з 4 глав: 1 – «Загальні положення» (ст. 177–186), 2 – «Обов'язки продавців» (ст. 187–200), 3 – «Права та обов'язки покупців» (ст. 201–202), 4 – «Правові засоби захисту». Глава 2 має § 1 «Інформаційні обов'язки» та § 2 «Обов'язки що пов'язані з передачею» [14].

Привертає увагу ст. 178 ЕСС, яка визначає предмет договору продажу та має 4 пункти. Пункт 1: «Будь які речі можуть бути предметом продажу за відсутності заборон на рівні співтовариства, національних чи кодексу, якщо є умова, що договір продажу відповідає ст. 25» (його доцільність, можливість, законність, визначеність. – *У.І.*). У п. 2 наведено: «Якщо вказані правила вводять заборону, то продаж є нікчемною» [14].

Можна зробити висновок, що предмет договору продажу визначається чітко і предмет виконання з ним узгоджується. Дотримуються прагматичного напрямку.

Розглянемо положення § 286⁶ Німецького цивільного уложення «Прострочення боржника» [15]. Показовим є те, що законодавець виводить елемент «строк виконання», виходячи з питання прострочення. Споживач має два строки виконання обов'язку: 1) загальний, як це передбачено в договорі; 2) 30-денний, після завершення строку визначеному договором. Однак для такої моделі потрібне повідомлення споживача в рахунку чи іншому документі про другий строк виконання. І прострочка для споживача буде, якщо він не виконав протягом цих 30 днів.

Таким чином, елемент «строк виконання» у споживчому договорі в Німеччині є диференційованим і враховує вразливість споживача. Комерсант взагалі має лише один строк виконання.

Пропонуємо використати вказаний підхід та доповнити чинний Закон України «Про захист прав споживачів» у загальні положення пунктом «Про строк виконання свого обов'язку споживачем»: «Споживач зобов'язаний оплатити товар, роботу чи послугу в строк, як визначено в договорі, якщо він цього не виконав, йому надаються ще 30 днів для оплати».

Договори, що укладаються поза місцем виробничої діяльності підприємця (DFCR, ЕСС, Закон України «Про захист прав споживачів»), передбачають право споживача на відмову від договору в цьому випадку [13; 14; 7]. Відомо, що сьогодні споживачі широко використовують можливість укладати договори поза торговельними приміщеннями.

У нашому розумінні, якщо місце укладання споживчого договору й місце виконання не збігаються, це є причиною для відмови від договору з боку споживача. Указані положення стосуються споживчих договорів в широкому розумінні: з передачі речі, майна, надання послуги, надання послуги особистої безпеки, фінансової послуги.

Наведене дає змогу зробити висновок, що елемент «місце виконання» за споживчим договором є диференційованим: 1) традиційне розуміння, коли місця укладання й виконання збігаються (продаж у магазині); 2) нове розуміння – місця укладання й виконання різні (поза торговельним приміщенням). У другому випадку споживач є більш вразливим. Важливим є те, що місце виконання впливає на права споживача. Тому підтримуємо Р. В. Пожоджука, що слід диференціювати слабку сторону [16, с. 14].

Пропонуємо диференціювати споживача залежно від місця укладення договору: а) «звичайний споживач», коли місце укладання й виконання у торговельному приміщенні; б) «найбільш вразливий споживач» – місце укладання та виконання поза торговельним приміщенням.

У зв'язку із сказаним слід доповнити загальні положення Закону України «Про захист прав споживачів» пунктом «Місце виконання споживчого договору» в редакції: «Місце виконання споживчого договору визначається взагалі за місцем його укладання – торговельним приміщенням. У разі укладання договору поза торговельним приміщенням він виконується в місці, де зручніше споживачу».

Приклади формування елементів виконання у споживчому договорі за правом ЄС та ФРН демонструють практичний підхід до вирішення питання усунення вразливості споживача. Головним є те, що два елементи виконання – «строк» і «місце» – відіграють центральну роль для всіх договорів. Можна це вважати реліктом однойменних атрибутів виконання договору. Однак у споживчому договорі вони набувають власних ознак і коригуються відповідно до потреб споживача. При цьому важливим є те, що вони уніфіковані (єдині) для всіх споживчих договорів. Подібний підхід варто запозичити в Україні.

Висновки. Наприкінці ми дійшли таких висновків. Вразливість споживача впливає на склад і зміст елементів виконання споживчого договору як в Україні, так і в ЄС. Існує зовнішня та внутрішня диференціація елементів виконання. Елементи виконання при цьому є гнучкими з урахуванням потреби споживачів. Особливо це проявляється в різновидах договору роздрібної купівлі-продажу. Диференціація елементів виконання має місце і в договорі про постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу: 1) для комерційного договору та 2) для споживчого. Не є тотожними елементи виконання у споживчому та комерційному договорах. Потрібно внести зміни до чинного Закону України «Про захист прав споживачів», додати положення про місце і строк виконання споживчого договору. Надалі треба дослідити питання відповідальності за порушення споживчого договору.

Використані джерела:

1. Концепція державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року : схвалена розпорядженням КМУ від 29.03.2017 № 217-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
2. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023 № 3153-IX, не набрав чинності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
3. Банасевич І. І. Споживчий договір: поняття та ознаки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5. Т. 1. С. 76-80.
4. Пучковська І. Й., Біляєв О. О., Янишен В. П., Уразова Г. О. Ефективність системи захисту прав споживачів при купівлі-продажу товарів в інтернет-магазинах. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 1. Т. 28. С. 266-285.

5. Гринько С. Д., Заверуха С. В. Особливості механізму виконання зобов'язання з договору купівлі-продажу. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 322–330. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.48>.
6. Mateusz Grochowski Does European law need a new concept of vulnerability? *Journal of European consumer and market law*. Issue 4. 2021. Volume 10. P. 133–135.
7. Про захист прав споживачів : Закон України від 19.11.2022 № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
8. Крат В. Практика Верховного Суду у справах про компенсацію моральної шкоди. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Pract_mor_shkodi_2023_06_17.pdf (дата звернення 29.07.2024).
9. Утехін І. Б. Виконання договорів з передачі майна у власність : монографія. Чернівці, 2015. 272 с.
10. Утехін І. Б. Складові виконання договору купівлі-продажу. *Юридична Україна*. № 1. 2011. С. 52–55.
11. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.07.2023 № 2189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
12. Рішення Подільського районного суду міста Києва у справі № 758/6379/22 від 6 вересня 2023 року. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114015374>.
13. Christian von Bar, Eric Clive, Paul Varul The notion and the purposes of DCFR / *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law*. Draft Common Frame of reference (DCFR). Full Edition. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group) / Ed. by Christian von Bar and Eric Clive. Vol. I–VI. Munich, 2009. 649 p.
14. Code Européen des Contrats – European contract code. URL: <https://www.trans-lex.org/450100> (дата звернення: 29.07.2024).
15. Bürgerliches Gesetzbuch – German Civil Code. URL: <https://www.trans-lex.org/600100>. (дата звернення: 29.07.2024).
16. Пожоджук Р. В. Доцільність виокремлення вразливих споживачів у контексті диференціації фізичних осіб-споживачів. *Юридична Україна*. 2023. № 7. С. 14–22.

References:

1. Kontsepsiia derzhavnoi polityky u sferi zakhystu prav spozhyvachiv na period do 2020 roku: skhvalena rozporiadzhenniam KMU vid 29.03.2017 № 217-r. (2017). N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Pro zakhyst prav spozhyvachiv: Zakon Ukrainy vid 10.06.2023 № 3153-III, ne nabrav chynnosti (2023). N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text> [in Ukrainian].
3. Banasevych, I.I. (2018) Spozhyvchyi dohovir: poniattia ta oznaky. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava – Scientific bulletin of public and private law*. Kyiv, issue 5, vol. 1, 76–80 [in Ukrainian].
4. Puchkovska, I.I., Biliaiev, O.O., Yanyshen, V.P., Urazova, H.O. (2021). Efektyvnist systemy zakhystu prav spozhyvachiv pry kupivli-prodazhu tovariv v internet-mahazynakh. *Visnyk natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. issue 1. Vol. 28. P. 266–285 [in Ukrainian].
5. Hrynko, S.D., & Zaverukha, S.V. (2024). Osoblyvosti mekhanizmu vykonannia zoboviazannia z dohovorom kupivli-prodazhu. *Pravo i suspilstvo*, issue 1, Vol. 2, 322–330 [in Ukrainian].
6. Mateusz Grochowski (2021). Does European law need a new concept of vulnerability? *Journal of European consumer and market law*, issue 4, Vol. 10, 133–135 [in English].
7. Pro zakhyst prav spozhyvachiv: Zakon Ukrainy vid 19.11.2022 № 1023-KhII (2022). N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> [in Ukrainian].
8. Krat, V. (2023). Praktyka Verkhovnoho Sudu u spravakh pro kompensatsiiu moralnoishkody. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Pract_mor_shkodi_2023_06_17.pdf [in Ukrainian].
9. Utiekhin, I.B. (2015). Vykonannia dohovoriv z peredachi maina u vlasnist. Monohrafiia. Chernivtsi [in Ukrainian].
10. Utiekhin, I.B. (2011) Skladovi vykonannia dohovoru kupivli-prodazhu. *Yurydychna Ukraina*, issue 1, 52–55 [in Ukrainian].
11. Pro zhytlovo-komunalni posluhy: Zakon Ukrainy vid 9.07.2023 № 2189 (2023). N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>. [in Ukrainian].

12. Rishennia Podilskoho raionnoho sudu mista Kyieva u spravi № 758/6379/22 vid 6 veresnia 2023 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114015374> [in Ukrainian].

13. Christian, von Bar, Eric, Clive, Paul, Varul (2009). The notion and the purposes of DCFR. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of reference (DCFR). Full Edition.* Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group) / Ed. by Christian von Bar and Eric Clive. Vol. I-VI. Munich [in English].

14. Code Européen des Contrats - European contract code. URL: <https://www.trans-lex.org/450100> [en Français].

15. Bürgerliches Gesetzbuch - German Civil Code. URL: <https://www.trans-lex.org/600100> [auf Deutsch].

16. Pozhodzhuk, R.V. (2023). Dotsilnist vyokremlennia vrazlyvykh spozhyvachiv u konteksti dyferentsiatsii fizychnykh osib-spozhyvachiv. *Yurydychna Ukraina, issue 7,14-22* [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 06.08.2024

Utekhin I., Candidate of Law, Associate Professor, Private Higher Education Institution "Bukovynian University" (Chernivtsi, Ukraine)

ELEMENTS OF IMPLEMENTATION OF THE CONSUMER CONTRACT IN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

The article for the first time explores the concept of “elements of proper performance under a consumer contract” under the legislation of Ukraine and the EU. It is determined that there is a general and separate differentiation of execution elements in a consumer contract. It is proved that the elements of performance in the consumer and commercial contract in terms of composition and content are not identical. Execution by third parties in a commercial contract is allowed, and in the consumer – only on the side of the consumer. It is proved that in the contract for the supply of energy resources through the connected network through the consumer, the legal regulation changes – it refers to services, respectively, is executed with its own set of elements of execution. In the EU, according to the DCFR and ECC, the composition and content of the elements of the proper implementation of the consumer contract is also determined at the general and separate levels. General provisions that apply to all civil law contracts. At a separate level, the EU is considering a consumer purchase and sale agreement. According to the ECC, the element “subject of execution” in the sales contract must meet four conditions for the validity of the sale. The elements “due date” and “place of execution” are defined generally for all contracts. The place of conclusion of a consumer contract affects its implementation. In Ukraine too. In Germany, the term for the fulfillment of the consumer's monetary duty is determined by sedimentation and differentiation. In the legislation of the EU and individual countries, the elements of the implementation of the consumer contract take into account cases of consumer vulnerability, which contributes to its protection. Proposed amendments to the current Law of Ukraine “On Protection of Consumer Rights” to determine the rights of consumers in the conclusion of the contract and its implementation. In the future, you need to focus on the issue of civil liability under a consumer contract.

Keywords: consumer contract, execution, elements of execution, parties of execution, deadline, place of execution.